

LBRIS

We know
books

Editura NEUMA
Strada Libertății, nr. 188
Apahida, Județul Cluj

Editor: Andrea H. Hedeș
Copertă și DTP: Gelu Iordache

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GÂRBEA, HORIA
Crime la Elsinore : roman / Horia Gârbea. - Apahida :
Neuma, 2022
ISBN 978-606-9610-23-7
821.135.1

HORIA GÂRBEA

CRIME LA ELSINORE

ROMAN

Editura
NEUMA
2022

1

Mulți ani mai târziu, în fața plutonului de execuție, colonelul Aureliano Buendía avea să-și amintească ziua îndepărtată când tatăl său îl duse să cunoască prima târfă. Simțea mirosul ei de parfum, nu din cel mai prost, dar nici bun, un parfum totuși scump, leșios într-un fel. Încerca să-și amintească mai departe dar porniră focurile de pușcă și îl văzu pe tovarășul său răpunând un ofițer cu o lovitură de baionetă, pe soldații din pluton trecând de partea lui și trebui să strige:

– Lichidați răniții! Fiecare ins viu este un dușman în viață. Voi duce treizeci și două de războaie civile și voi fi mereu în fruntea voastră.

Printr-un truc simplu și spectaculos pereții albi ai micului patio se pătasera de sânge și în nisipul de jos se formaseră bălți lipicioase. Eroul o înhăță pe maică-sa care i se agățase de umăr și, schimonosindu-se către ea, holbându-și ochii, îi zbiera în față:

– Nu-mi mai spune Aurelito, babornița dracu'! Sunt colonelul Aureliano Buendía.

1

Mulți ani mai târziu, în fața plutonului de execuție, colonelul Aureliano Buendía avea să-și amintească ziua îndepărtată când tatăl său îl duse să cunoască prima târfă. Simțea mirosul ei de parfum, nu din cel mai prost, dar nici bun, un parfum totuși scump, leșios într-un fel. Încerca să-și amintească mai departe dar porniră focurile de pușcă și îl văzu pe tovarășul său răpunând un ofițer cu o lovitură de baionetă, pe soldații din pluton trecând de partea lui și trebui să strige:

– Lichidați răniții! Fiecare ins viu este un dușman în viață. Voi duce treizeci și două de războaie civile și voi fi mereu în fruntea voastră.

Printr-un truc simplu și spectaculos pereții albi ai micului patio se pătaseră de sânge și în nisipul de jos se formaseră bălți lipicioase. Eroul o înhăță pe maică-sa care i se agățase de umăr și, schimonosindu-se către ea, holbându-și ochii, îi zbieră în față:

– Nu-mi mai spune Aurelito, babornița dracu'! Sunt colonelul Aureliano Buendía.

La replica asta zguduitoare, jumătate din public începu să râdă și să aplaude urmată pe loc de cealaltă jumătate. Colonelul Buendía, care se obișnuise cu reacția asta inexplicabilă, se mai strâmbă o dată, acum mârâind, la sărmana lui mamă și iscă un nou val de satisfacție. Apoi rămase încremenit, așteptând liniștirea publicului și sorbindu-și succesul.

Unul dintre răniți, care se oprise și el din cauza aplauzelor, începu să se târască din nou prin bălțile de gelatină colorată cu vopsea pentru ouă de Paște și ajunse la distanța potrivită pentru ca învingătorul să-i dea, în trecere, o cizmă în cap. Spasmul final îi ieși mai bine decât săptămâna trecută. Fumul se răspândea în sală, atras de gurile de ventilație și câteva doamne tușiră mai mult din autosugestie. Mama colonelului căzuse în genunchi și îi îmbrățișase coapsa încercând să-l rețină. Să nu plece, adică, la o nouă luptă. Iar el ridică bărbia și privi în gol așteptând căderea cortinei și înțelegând că mirosul acela care-i declanșase amintirile venea de jos, din primele rânduri de scaune.

Cortina coborî după indicație, „nu prea repede”, și un spectator strănută zgomotos. Aplauzele porniră iar, ca și cum strănutul ar fi fost un semnal așteptat de toți.

Din punct de vedere tehnic, superficial, Iacint Manoil era un actor potrivit pentru rolul lui Aureliano Buendía, cel care comandase 32 de

războaie civile ieșind învins de fiecare dată. Și el jucase în peste treizeci de piese și fusese inevitabil zdrobit.

Era un ins spătos și necomplicat care, dacă n-ar fi purtat acest prenume imbecil, cadorisit de sora mai mare a maică-sii, căreia maică-sa nu-i ieșea din cuvânt, nu s-ar fi remarcat prin nimic. Nu era un aristocrat, firește, dar burghezia ultimelor trei generații lustruise neamul lor și, prin contrast cu necioplirea generală, părea a fi nobil, noblețea dâmbovițeană. Adică un amestec de lecturi prospăite, snobism și inteligență nativă soră cu prostia, sub care o femeia ce ar fi stat mai mult pe-aproape ar fi ajuns să cunoască și o mârslănie rece, de serviciu.

În rolul lui Buendía, Iacint ajunsese din întâmplare, din cauză că titularul, un actor mult mai talentat, își pierduse mințile întru Hristos și se dusesese la schit, sub pretext că meseria îl făcea să păcătuiască. Era, în principiu un adevăr indiscutabil: actoria și păcatul mergeau mână în mână spre străfundul iadului. De-ar fi numai obligația de a juca duminica și în zilele de post roluri cu totul neconvenabile mântuirii.

Dar cel mai greu păcat ce-l apăsa pe Manoil și pe care-l simțise și predecesorul era acela că nu avuseseră puterea și răbdarea să citească romanul dramatizat în care urmau să joace.

Iacint nu înțelegea absolut nimic din caracterul lui Aureliano Buendía, adormea după două

pagini, mereu aceleași. Nici nu-și dădea seama că romanul nu poate fi transformat mulțumitor în piesă de teatru. Învățase doar replicile scenariului. Singura lui consolare era că nici regizorul, care și dramatizase opera columbianului, nu înțelesese mai mult. Sărea în ochi că Ivan Cosma nu are habar de literatură. Se încăpătâna totuși să dramatizeze tot ce-i cădea sub mână. Nu ca să ia drepturile de adaptare, mizerabile, ci ca nu cumva, colaborând cu un literat, acela să ghicească și să spună mai departe că el, marele Cosma, superelogiatul și arhipremiatul, este incult și agramat. Socoteală eronată: cine trebuia să știe aflate.

Cosma nu pricepea decât romanele polițiste, din care citise teancuri întregi. Pe Shakespeare niciodată, și nici n-avea de gând. Secretul lui era spectaculos și inavuabil. Când voia să pună un Shakespeare, parcurgea atent capitolul respectiv din „Povestiri după piesele lui Shakespeare” de Charles și Mary Lamb, într-o ediție ilustrată pentru copii. Odată prinsă acțiunea, o reprezenta ca pe un scenariu de film polițist în care intercala, pentru derutarea adversarilor, fragmente alese absolut la întâmplare din Molière sau Euripide.

Brambureala ar fi fost reperată urgent într-o stagiune cu spectacole multe și dese. Și aici însă, mintea super-regizorului, ascuțită în Agatha Christie și Edgar Wallace, găsise un tertip. Își

stabilise cartierul general artistic la Călărași. Nu era departe de capitala orgoliilor neostoite, dar era în afara rutelor comerciale și artistice, iar localnicii nu se interesau de teatru. Acolo își monta uriașele făcături convocând, în scene grandioase, orchestra simfonică de amatori, echipe de gimnastică ritmică și zeci de dansatoare folclorice deghezate ad-hoc în duhuri bune, cu voaluri albe, și rele, cu voaluri negre, ca să nu încapă confuzie.

Ținea pe lângă el un coregraf bătrân și extraordinar de bețiv, nea Sasu, care avea talentul să miște ritmic gloatele de zâne cu bust proeminent într-o agitație de pânzeturi donate generos de fabrica locală și într-un fum de-l tăiai cu cuțitul. De altfel specialitățile lui Cosma erau fumul și stroboscoapele. De la piesele lui, spectatorii ieșeau leșinați de clipiciul luminos, împleticiți și gata să vomite. Creația lui se adresa plexului, diafragmei, ombilicului și, la o adică, acelor resorturi care, la spectatorii masculi, puteau uneori să prilejuiască o erecțiune cât de mediocră.

De aceea făcuse pe dracu în patru să doteze Călărașiul nu cu o mașină de fum obișnuită, de teatru, ci cu un agregat fumigen profesional, casat de infanteria armatei a II-a, cu care se simula ceața toxică la aplicațiile militare.

Tot de la oaste, că avea un văr colonel, împrumuta măști de gaze cu purtătorii lor cu tot. Astfel la „Macbeth”, stilizat cu adaosuri din

Beaumarchais, un pluton de infanteriști șarjase cu masca pe figură dinspre scenă spre sală, având în mână dreaptă o sabie și în cea stângă un puiet de fag din pădurea cu pricina. Spectatorii călărășeni, neobișnuiți cu modalitatea estetică a teatrului, dăduseră să fugă, călcându-i în picioare pe criticii teatrali care, înțelegând metafora, stătuseră pe loc în calea lor.

Se crease o busculadă grozavă și, din cauza fumului care nu înceta să se reverse în chip de ceață britanică, Malcom și Macduff, în loc să-l înhațe pe Macbeth, îl luaseră pe un profesor de gimnastică din public. Nevasta āluia începuse să urle, iar răzbunătorii, neînțelegând de ce uzurpatorul se lasă dus atât de greu, îl înjuraseră șoptit de morții mă-sii.

Printr-un accident nefericit, profesorașul își înmormântase născătoarea cu o lună în urmă și venise la teatru în silă, convins de rude că trebuie să se mai destindă după atâta stress. La auzul trivialității, el se smuci și îi dădu un cap în gură lui Macduff. Dacă n-ar fi avut masca pe față, scoțianul de ocazie și-ar fi adunat dinții de pe mochetă. Noroc că actorul din rolul lui Macbeth, venise în fugă, îl îmbrâncise pe gimnast și îi luase locul în brațele învingătorilor săi.

În urbe nu se puteau juca mai mult de cinci spectacole cu aceeași piesă. La primul, veneau rudele actorilor, prietenii și clasele terminale de la liceul textil. La al doilea, notabilitățile orașului,

comersanții privatizați și aceleași clase de la liceul textil. La al treilea, erau aduși în autobuze critici, actori bucureșteni, operatori de la televiziuni, iar sala era umplută cu amatori de autografe de la aceștia.

Regizorul chema automat și un mare iubitor de teatru și de Ballantines, funcționar trei la consulatul Cubei, pe care-l prezenta prefectului și primarului drept ambasadorul Argentinei. Culmea: că individul, după câteva pahare de whisky, chiar credea că este. Juca rolul acesta dificil mult mai bine decât orice profesionist din trupă.

Mai erau posibile două reprezentații la care însă grosul era format tot din cei ce mai văzuseră piesa, de câte un grup de jandarmi și aceleași infatigabile fete de la liceul textil. Veneau și acelea dintre ele care, dățile anterioare, fuseseră ținute departe de complicațiile consecutive unui avort.

Astfel montarea își trăia traiul inferior-dunărean, criticii, amețiți de fum și seduși de recepția somptuoasă de după spectacol, scriau de bine sau, în cel mai rău caz, povesteau piesa. Tehnica lui Cosma era să facă distribuții uriașe în capul cărora plasa câteva vedete bucureștene. Numai înșirarea lor, cu câteva cuvinte despre fiecare ocupa optzeci la sută din spațiul unei cronici teatrale standard. Adăugând și floricelele de stil despre atmosfera patriarhală și malul înflorit al

Borcei pe care amerizase lebăda de pe Avon, nu mai era loc de alte considerații.

Venirea la București era pregătită din vreme. Tămâia era aprinsă în cădelnițe pentru sfințirea monumentului teatral cu o zi înainte prin conferințe de presă. Soboare de ziariști aghesmuiau cu scurte semnale sosirea. Actorii împrumutați făceau atmosferă în teatrele lor de proveniență. La spectacol erau mobilizați toți finii și verișorii. Mătușile bucureștene ale histrionilor erau dotate cu buchete de garoafe, iar amicii politici își aduceau filialele partinice. Domnul Mușilă, un cumnat al coregrafului Sasu, șef la salubritate, avea grijă să trimită coșuri de flori din partea celor șase primării de sector regretând amarnic vremea când Bucureștii aveau opt arondismente. Tot el cumpăra toate biletele disponibile la casă și le împărțea funcționarilor cu ordin strașnic să vină cu întreaga familie. Absenții urmau să pierdă leafa pe trei luni.

Acest Mușilă, a cărui fiică dădea neîncetat examen la universitatea de făcut actrițe, era într-adevăr neprețuit. Pentru că damblaua lui Cosma era să aibă buluc de lume pe strapontine și pe trepte, Mușilă mobiliza douăzeci de șoferi grași de autogunoieră cu nevestele aferente și proporționale. Îi băga în sală pe la intrarea actorilor cu dispoziții clare să ocupe culoarele de acces. Sub comanda lui Cosma, teatrul național din Călărași filma spectacolul cu două camere.

Cu una prindea viermuiala de pe scenă și cu alta înghionteala din sala supraaglomerată. Prin mixarea celor două pelicule se realizau casetele de prezentare pentru festivaluri.

La conferința de presă se anunța că, îndată după reprezentația prin care ochii uimiți ai Capitalei aveau să ia act de o nouă capodoperă, vor începe repetiții în vederea unor turnee internaționale.

Acesta era un mesaj codificat, dar ușor de priceput. El dădea startul într-o competiție a elogiilor. Criticii teatrali profesioniști sau de ocazie se întreceau în epitete, căutau să arunce cât mai departe metaforele și comparațiile ca la o reuniune athletică. Primul sau, cu puțin noroc, primii doi clasați în acest turnir al lingușelii aveau să fie alipiți trupei în următorul tur internațional, pe principiul că unde mănâncă patruzeci, mănâncă și patruzeci și doi.

Odată purtați prin lume, atârnați de carul de luptă al invincibilului Cosma, ei aveau să trimită, via fax, vestea izbânzilor lui artistice prin decuparea citatelor favorabile din diverse publicații obscure. Rândurile respective se prezentau muiate într-un butoi de sirop personal. Cei mai harnici dintre acești condeieri se pricepeau să inventeze, dacă era nevoie, nu numai articole, ci și ziare care nu apăruseră niciodată. Nimeni din spațiul carpatin n-ar fi bănuir că nu există nici un „Journal des Arts” în Québec și nici poveste

să apară vreun săptămânal numit „Teatro Oggi” în Reggio Calabria.

Era evident că mulți cetățeni spanioli din Bilbao se puteau numi Jorge Valdez, dar în mod sigur nici unul dintre ei nu se îndeletnicea cu teatrul, necum să mai și scrie că montarea lui Cosma „îl răscolise în acel colț al inimii unde până atunci nu fusese loc decât pentru Peter Brook”. De altfel bieții cititori din țară nu știau nimic despre felul cum se scria despre teatru în privilegiatul spațiu al celor douăsprezece stelute galbene.

Fanii teatrali nu aveau cum să știe că, de pildă, numai în Lombardia, apăreau vreo douăzeci și două de publicații de teatru, dar ele, la un loc, nu tipăreau mai mult de o mie de bucăți pe lună. Umblând din chioșc în chioșc o săptămână, n-ai fi putut să zărești niciuna. Se distribuiau prin abonament câtorva contese nebune, actorilor pensionați, crescători de pisici, și unor potențiali sponsori.

Asta nu însemna că marile cotidiene îl ignorau pe Cosma. Așa de pildă, „Le Figaro” dedicase spectacolului său cu opt actori și două sute de figuranți șase rânduri în pagina 26 și o fotografie de cinci centimetri pătrați. În „Evening Standard”, în suplimentul de sâmbătă pentru grădinărit, creșterea iepurilor de casă și alte activități de umplut timpul liber, avusese chiar o optime de coloană și o fotografie color cât un

timbru fiscal. Articolul și poza fuseseră mărite cu un super-copiator care făcea bannere publicitare. Uriașa copie ocupa un perete întreg al teatrului național din Călărași, fiind luminată de nouă reflectoare. Nici nu se putea citi, literele erau cât capul de om.

Fapta cea mai de seamă a geniului său era însă aceea de a-l fi găbjit și recondiționat pe Sasu, coregraful, omul din umbră, niciodată pomenit în articole critice. Sasu avea marele avantaj că nu-și dorea nici un fel de glorie. Mult mai pragmatic, avea un singur dor: să bea cât mai mult whisky amestecat cu Martini alb. Turneele lungi, acoperite de foi xeroxate cu cronici imaginare îl lăsau mai rece decât cubul de gheață cu care-și garnisea trăscaul de lux. De porniri erotice fusese iertat de două decenii. Bând, pe atunci, exclusiv „Săniuță” și „Doi ochi albaștri” impotența i se instalase trainic de la mijlocul deceniului opt al acelui secol sinistru ce-a fost al douăzecilea.

– Comunismul m-a castrat, zicea. Și ce bine mi-a făcut!

Acum se putea dedica exclusiv pasiunii pentru mixtura fericirii sale. El meșteșugea totul impecabil, fără să-l mai întrebe pe Cosma. Pe care de fapt îl disprețuia pentru motivul omenesc că nu știa ce și cât să bea. Ordona zecilor de iobagi și mai ales iobage ale scenei în ce ritm și în ce pas să are scena. Criticii de teatru rămâneau înmărmuriți.